

Cercetările arheologice de la Vârtop-Bumbești-Jiu din anul 1993

DAN IONESCU

VASILE MARINOIU

Cercetările arheologice de la Bumbești-Jiu, cercetări de salvare determinate de lucrările hidroenergetice de aici, s-au desfășurat în perioada 16 august — 16 septembrie în zona complexului de fortificații și așezării civile romane în punctele :

— Bumbești-Jiu — Gară, așezarea civilă romană, cercetări efectuate de specialiști ai Institutului de Arheologie.

— Porceni — Pleșa, în incinta fortificației, cercetări efectuate de specialiști ai Muzeului Militar Național.

— Vârtop — Bumbești-Jiu, în incinta castrului roman, cercetări efectuate de specialiști ai Muzeului Județean Gorj.

În cele ce urmează ne vom referi la sectorul Vârtop — Bumbești-Jiu, sector repartizat Muzeului Județean Gorj, mai precis pe teritoriul castrului roman situat în dreptul Km. 83 al D.N. nr. 66 Târgu-Jiu — Petroșani, pe malul stâng al Jiului, în dreptul pârâului Vârtop și la circa 900 de metri nord de castrul cu zid de piatră de la Bumbești-Jiu.

A fost trasată o secțiune S₁ cu o lungime de 25 x 2 m orientată cu aproximație pe direcția est-vest, perpendiculară pe valul de apărare al castrului roman și o altă secțiune S₂ cu o dimensiune de 10 x 2 m orientată pe direcția nord-sud, pe spațiul porții de pe latura vestică a castrului.

În legătură cu amplasarea castrului, putem aprecia că constructorii romani au trecut la amenajarea fortificației militare folosindu-se de o poziție bine apărată natural spre laturile de nord și vest. Astfel așezarea castrului pe botul unui deal în imediata apropiere a unei văi relativ adânci ce se întindea spre cursul Jiului conferea fortificației o siguranță mai mare în cazul unui eventual atac ce putea să vină dinspre pasul Vâlcăniș aflat la circa 2 Km. nord-vest.

Valul castrului pe latura de vest a fost realizat chiar pe buza dealului. Berma, cu o lățime de 0,80 m era practic limita vestică a botului de deal, de la ea urmând o coborâre abruptă a dealului până la nivelul cursului Jiului, circa 15 metri diferență de nivel, față de talpa valului.

Lățimea valului, surprinsă de noi, este de 11 metri, coama valului având înălțimea la vârf 1,30 m. Valul este realizat din pământ galben închis. La 1,30 m de bermă, valul a fost străpuns transversal de o tranșee practică de soldații armatei române în cursul luptelor desfășurate în această zonă în timpul primului război mondial. Pământul rezultat în urma săpării tranșeei a fost așezat chiar pe bermă romană, creându-se astfel o bună poziție de apărare.

La 2,30 metri de bermă, valul roman prezintă o lățime de 1,30 m, posibil ca o amenajare ulterioară a valului. Cavitatea a fost realizată prin săpare în pământul de culoare galben închis, pământ ce fusese folosit chiar pentru realizarea efectivă a valului. Partea superioară a valului aparținând carourilor 4 și 6, practic coama valului, este realizată din „murus caespitiarius” cu o consistență remarcabilă. La baza valului în caroul 6 la 1,90 m a fost descoperit un fragment de ceramică preistorică. Dacă miezul valului este realizat dintr-un lut galben închis, panta interioară a valului este realizată dintr-un lut maroniu închis.

Coama valului se află la 7,50 m de via sagularis. În carourile 11 și 12 a fost surprinsă o cantitate mare de dărâmături constând din fragmente de țiglă și de olane. Practic dărâmătura a acoperit și nivelul complet, via sagularis, țiglele și olanele prăbușite aparținând construcției situată în imediata apropiere a laturii de est a lui via sagularis. Această cale de comunicație a fost realizată prin așezarea unui pat din pietre de râu peste care au fost așezate pietre de râu plate, acoperite apoi de un strat cu o grosime de circa 0,25 m pietriș. Peste acest strat grosier de pietriș a fost așezat un nou strat de pietre de râu a căror nivelare s-a făcut în final cu un nou strat de pietriș. Lățimea viei sagularis este de 2,60 metri, neavând amenajate rigole. Practic ea se mărginește pe latura de est cu fundația impresionantă prin dimensiunile ei, dacă ținem seama de informațiile pe care le avem despre castrul de la Vârtop.

Timpul scurt și posibilitățile reale ale săpăturii propriu zise nu ne-au permis extinderea și implicit desfacerea completă a construcției a cărei fundație vestică a fost surprinsă în carourile 15 și 16.

Fundația realizată din pietre mari de râu a fost ridicată pe o talpă cu o lățime de circa 1,20 m situată la 1,40 m adâncime. Lățimea propriu-zisă a fundației (elevație) este de 0,30 m ultimele trei straturi de piatră fiind legate cu mortar spre deosebire de partea inferioară a căror componente sunt legate cu lut. Prin deschiderea unei casete ce completează cu un metru latura sudică a lui S₁ a fost surprins colțul sudic al construcției. La realizarea unghiului de colț al clădirii au fost folosite cărămizi cu lățimea de 0,30 și lungimea de 0,45 m, cărămizi legate cu mortar.

Lungimea zidului de sud al clădirii a fost surprins până în caroul 22, unde, practic, se încheie și secțiunea inițială. Limita estică a secțiunii este legată de existența unei gropi de dimensiuni mari a cărei prezență o datorăm excavațiilor ce s-au făcut pentru realizarea rambleului căii ferate ce secționează castrul, pe direcția nord-sud.

Tot pe latura sudică a construcției a fost surprins un zid a cărei fundație este țesută cu cea aparținând laturii cu grosimea de 0,90 m. Lățimea zidului care pornește spre sud este de 0,75 m.

În colțul zidului pe care acesta îl face cu zidul lung orientat est-vest a fost descoperit un fragment de dimensiuni mari aparținând unui oșan, un mâner de amforă așezate pe resturile de oase ale unui animal de talie mare, posibil ca aparținând unei bovine.

La 3,40 m est de zidul ce pornește spre sud a fost surprins un alt zid țesut în fundația mare. Săpăturile viitoare vor încerca să stabilească funcționalitatea acestor două ziduri.

În interiorul construcției situația este mult mai complexă. În primul rând remarcăm faptul că fundația la partea ei superioară, practic elevația ei, a fost fățuită cu un strat gros de mortar. La 2,45 m a fost descoperit un zid interior adăugit construcției, care caracterizează podeaua camerei, a desfăcut practic mortarul de legătură, zidul din interior alunecând spre centrul camerei. Grosimea zidului interior, este de 0,65 m, el fiind surprins pe o lungime de circa 1,40 fiind secționat la a doua treime a acestei lungimi.

La 2,20 m distanță de zidul pus în discuție mai sus a fost surprins un alt zid orientat perpendicular pe fundația principală. Și el este adăugat ca și primul prin lipirea sa cu mortar, dar el se păstrează în condiții precare față de primul. Grosimea lui este de 0,80 m.

Interiorul construcției (atât cât am putut surprinde) este puternic deranjat. După degajarea unui strat gros de dărâmatură constând în fragmente de țiglă și olane, a fost descoperită o podea bine fățuită realizată într-o tehnică apropiată „cociopestului”. Această podea ce se rupea în plăci, era eșezată peste un strat gros de cenușă. Descoperirea unei singure pile de hipocaust și stratul gros de cenușă nu sunt în măsură să ne convingă că avem de-a face cu o clădire cu hypocaustum dar cercetările viitoare vor aduce cu siguranță informații complete. Dimensiunile impresionante ale fundației și apropierea de valul castrului a con-

strucției pot să ne încline să credem că este vorba de un „horreum“ dar cercetarea incompletă nu ne poate da certitudinea unei atari supoziții.

Dintre materialele arheologice descoperite amintim numeroasele fragmente de țiglă și olane, ceramică romană dar și fragmente de chei sau piroane, un vârf de săgeată.

Cercetările arheologice de la Vârtop — Bumbesti-Jiu demonstrează prin rezultatele din urma cercetărilor acestei campanii că acest castru nu a fost fortificație temporară, ci una de durată, datată după materiale arheologice descoperite și unele monede descoperite în anii anteriori, în prima jumătate a secolului al II-lea. d. H.

Secțiunea S₂ ce a fost trasată în zona porții vestice, a precizat dimensiunile aproximative ale porții dar timpul limitat nu ne-a permis definitivarea cercetării în această zonă. Prin deschiderea porții de circa 6 metri era amenajat drumul roman ce ieșea spre vest din castru coborând spre albia Jiului.